معلمی

فرایند یا نتیجه

■ مرضیه میرجلیلی
مسئول پایهٔ دوم دبستان پسرانه ناحیهٔ ۱

مرضیه میرجلیلی کارشناسی خود را در رشتهٔ زیست‌شناسی و کارشناسی‌ارشد خود را در رشتهٔ مدیریت و روانشناسی آموزش از مؤسسهٔ آموزش عالی امام جواد (ع) دریافت کرد. از سال ۱۳۸۵ به عنوان مسئول فناوری کار خود را در این مجتمع شروع و از سال ۱۳۹۹ به عنوان مسئول پایهٔ دوم در دبستان پسرانه ناحیه یک فعالیت دارد.

واکاوی در واقع فرایند کشف و تفسیر داده‌ها برای رسیدن به بینش‌هایی است که می‌توانند به مرحلهٔ اقدام برسند. هدف واکاویِ یادگیری استفاده از داده‌های آموزشی برای بهبود یادگیری، بهبود تدریس و بهبود محیط یادگیری است.

چیزی که باعث شد طرح واکاوی یادگیری را در پایهٔ دوم ابتدایی دبستان پسرانهٔ ناحیهٔ یک اجرا کنیم، جرقه‌ای بود که پس از اولین ارزشیابی حضوری دانش‌آموزان، بعد از دوران آموزش مجازی، در ذهن ما ایجاد شد بعد از آن بود که تصمیم گرفتیم، علاوه بر اجرای این طرح، تغییری در نحوهٔ ارزشیابی دانش‌آموزان انجام دهیم. در اولین ارزشیابی حضوری، متوجه شدیم دانش‌آموزان، در زمان خواسته شده قادر به پاسخگویی به سؤالات ارزشیابی نیستند. در یک زنگ آموزشی اکثریت قریب به اتفاق دانش‌آموزان فقط توانسته بودند یک طرف برگهٔ ارزشیابی را پاسخ دهند. این مسأله ما را با چالش جدیدی روبه‌رو کرده بود. یکی از معضلات فرایند یاددهی‌یادگیری، در دوران کرونا ارزشیابی‌های مجازی بود. ارزشیابی‌هایی که نمی‌شد به‌راستی و صحت آنان اطمینان پیدا کرد و به‌واسطهٔ آن‌ها میزان یادگیری واقعی دانش‌آموز را سنجید. ما با یک عده دانش‌آموز دست به عصایی روبه‌رو بودیم که مسیر آموزشی را شانه‌به‌شانهٔ والدین خود پیموده بودند. آن‌ها از اعتمادبه‌نفس پایینی هنگام ارزشیابی‌های حضوری برخوردار بودند. جدای از اعتمادبه‌نفس پایین، فشار روانی بالایی را نیز تجربه می‌کردند.

نزدیک به دو دهه است که ارزشیابی توصیفی در مدارس ایران آغاز شده است؛ ولی برخی کارشکنی‌ها و اعمال سلیقه‌ها مانع تحقق اهداف اصلی این نوع ارزشیابی می‌شود. اجرای دقیق و صحیح این نوع ارزشیابی اطلاعات لازم، معتبر و مستندی برای شناخت دقیق و همه جانبهٔ فراگیرندگان، در ابعاد گوناگون یادگیری، در اختیار مدرسه‌ها قرار می‌دهد. به همین منظور مدرسهٔ ما در پایهٔ دوم، تصمیم گرفت، با تغییر در روند اجرا، این ارزشیابی را به مثابهٔ ابزاری برای یادگیری در نظر بگیرد. طی اجرای این طرح ما به معنای واقعی کلمه به «فرایند» نگاه کردیم نه به «نتیجه».

این طرح به جای توجه افراطی به آزمون‌های پایانی، به روند پیشرفت تحصیلی دانش‌آموز معطوف بود.

برای درس ریاضی و فارسی پس از آموزش هر مفهوم، جهت ارزشیابی، آزمونک‌هایی گرفته و نتیجهٔ این آزمونک‌ها به‌صورت کارنامهٔ نموداری در دفتر آموزگار ثبت می‌شد.

برای واکاوی یادگیری در این دو درس، به خصوص ریاضی، نخست مفاهیم و سرفصل‌های مهمی که دانش‌آموز در هر نیمسال باید به فراگیری آن دست پیدا می‌کرد، فهرست‌بندی شد. سپس برای ارزیابی از روند پیشرفت، در کارنامه‌ای نموداری، سطوحی برای آن در نظر گرفته شد.

سطح A+: عالی
سطح A: نرمال (خیلی خوب)
سطح B: متوسط (خوب)
سطح C: ضعیف (قابل قبول)

بعد از پایان آموزش هر مفهوم و به تبع آن انواع ارزشیابی که شامل آزمونک، پرسش و پاسخ‌های کلاسی، ثبت مشاهده‌ای، تکالیف منزل و ... می‌شد، معلم به صورت نقطه‌ای اقدام به تکمیل کارنامه برای هر دانش‌آموز می‌کرد. وقتی قریب به اتفاق دانش‌آموزان به سطح نرمال فرایند یاددهی‌یادگیری می‌رسیدند، معلم از آن مفهوم رد می‌شد و در صورتی‌که تعداد زیادی از دانش‌آموزان در بعضی مفاهیم در سطح زیر نرمال بودند، معلم به واکاوی یادگیری دانش‌آموزان مبادرت می‌ورزید و با تکرار و تمرین بیشتر یا تغییر شیوهٔ تدریس یا حتی میزان تکلیف مناسب، آنان را به سطح مورد نظر نزدیک می‌کرد.

۱) بهبود ارزشیابی‌ها،
۲) ارائه بازخوردهای آنی و شخصی‌سازی شده،
۳) بهبود طراحی یادگیری و روش‌های تدریس،
۴) هدفمند کردن تکالیف و کاهش حجم تکالیف،
۵) پیگیری به موقع وضعیت درسی دانش‌آموز،
۶) توجه به انتظارات برنامهٔ درسی به جای توجه صرف به انتظارات کتب درسی.

چیزی که در روند این واکاوی برای ما حاصل شد نداشتن ارزشیابی پایانی، کاهش فشار روانی دانش‌آموزان و والدین و توجه به فرایند بود.

باشد که با تغییر روند ارزشیابی‌ها به جای تأکید بر طبقه‌بندی دانش‌آموزان و مقایسهٔ آنان، آموزگاران هدایت یادگیری را مرکز توجه خود قرار داده و به رشد همه جانبهٔ دانش‌آموزان نگاه ویژه داشته باشند.■